„ЗАСТАВА“ излази редовно: Средом, петком, недељом, на целом табаку, уториком на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру).
на годину 35 дин. на пола године $17^1/_2$ дин. на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова за жиг плаћа се по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ у Нови Сад у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 150. У Новоме Саду у петак 2. (14.) октобра 1881. ГОДИНА XVI.

ТЕЛЕГРАМИ „ЗАСТАВИ“.

Будим-Пешта, 30. септембра. Данас почела адреска дебата. После беседе Јокаја поднесу и сами прочитају адресе: Хелфи, Апоњи и Милетић. Сутра говори Полит.

Будим-Пешта, 1. октобра. Скорим излази рескрипт, којим се разрешава садашњи српски конгрес. Нови избори за шест недеља; конгрес декембра.

Будим-Пешта, 1. октобра. Данас др. Полит-Десанчић држао велику беседу у обрану српске адресе. Беседа је била од огромног утиска. Тиса на крају седнице одговорио. Полит рекао од прилике: Положај по спољашњости изгледа повољан, у ствари је пак најнеповољнији. Састанак у Гданском срушио је све паде у обзиру помоћи немачке на истоку. Немачка тражи пријатељство руско. Без немачког пријатељства читава окупација Босне и Херцеговине без смисла је. За то је евакуација наравна последица, што је и интерес Мађара. Унутрашње стање у Угарској горе је него у Цислајтанији. Народносно питање у Угарској се забашурива. Највећа је аномалија, да владина странка постаје из народносних срезова, ма да је највећма непријатељска према народностима. Ово је последица ужасних насиља при изборима. Ваља задовољити народности. Одношај према Хрватској-Славонији неприродан је. Речко питање једнострано се решава. Угарска потпомаже српски живаљ против Хрвата, а у Угарској га угушује. За тим говори о предстојећем конгресу. На послетку рече, да Угарску не могу раскомадати народности. О судби Угарске према решењу источног питања могли би одлучити моћнији фактори.

Земун, 1. октобра. Куратори и тутори свију овдашњих фондова и цркава, којима је поверена главница од преко сто и двадесет хиљада на руковање, не признајући поп-николин црквени одбор, једногласно закључише, не упустити се у званично општење са тим наименованим одбором, по што му се састав противи §-у 36. високог рескрипта и по што не ужива у грађанству ни угледа, ни поверења, а са тим јавним мнењем они морају рачунати, те ће чекати решење административног одбора на уложени протест првих грађана. Саборском одбору шаље се такођер импозантан протест.

КНЕЗ БИЗМАРК И НЕМАЧКЕ СТРАНКЕ.

Скорим ће се предузети нови избори за немачки државни сабор и јавно мњење у Немачкој већ се и сада живо интересује, како ће испасти ти нови избори.

Занимљиво је знати, како ће заступљене бити земаљске странке на новом државноме сабору и да ли ће кнез Бизмарк имати већину.

За немачкога канцелара је ствар еминентне важности, да победи на овим новим изборима. Од тога зависи судбина свију његових предлога, које ће изнети пред сабор и који су већином карактера народно-привредна.

Да је кнезу Бизмарку доиста јако до тога стало, да добије већину на новом државноме сабору, сведочи и жива агитација, коју је сада развила сва владина штампа.

Какво главно начело руководи кнеза Бизмарка на пољу целе његове унутрашње политике?

Главно начело, које велики немачки државни канцелар вазда има пред очима, јесте то: да Немачку што већма може утврди и консолидује.

Кнез Бизмарк је након два врло опасна али сретно свршена рата Немачкој дао јединство, на које још нико није могао ни помишљати пре две десетине година.

Од то доба је поглавита брига кнеза Бизмарка, да то државно јединство и утврди и да га обезбрижи против свију могућих опасности.

То је она врховна циљ, која га руководи и у свој његовој унутрашњој политици, а на ту циљ употребљује он сва средства.

Кнез Бизмарк је, имајући непрестано пред очима, да што већма утврди јединство и моћ немачкога царства, мењао своје држање према земаљским странкама, држећи час са либералном час са конзервативном странком према томе, је ли једна или друга странка подупирала његова начела на пољу унутрашње политике.

Млого и жестоко се пребацивало кнезу Бизмарку, да је недоследан у својим политичким начелима.

То ни сам Бизмарк не пориче.

Ал док и сам признаје, да није увек доследан у избору средстава, изјављује с друге стране са неким поносом, да је увек био доследан у утврђењу јединства и подизања снаге новога немачког царства и то му је вазда био задатак целога његовог јавног рада.

И либерална странка немачкога народа је неко време стајала уз Бизмарка, очарана сјајним успесима немачкога државног канцелара на пољу спољашње политике.

Тада су донесени такозвани „мајски закони“, који су јако сузили права католичке јерархије и у многом погледу зависном ју учинили од државне власти.

Али се на скоро либерална странка почела удаљавати од кнеза Бизмарка, када је видила, да он све већма напушта либерална начела и да полази правцем реакционарним.

Највећма је допринело спору између либералних стихија и кнеза Бизмарка увођење односно повишење царине на храну, стоку и вино, чиме је немачки канцелар у сабору продрео помоћу конзервативне и средишне странке (странке центрума).

Либералне стихије и сада, где се већ тако јако раширио јаз између њих и кнеза Бизмарка, још једнако признају његове велике заслуге, што их је стекао по Немачку на пољу спољашње политике.

Али се не може допустити, да кнез Бизмарк у својој тежњи, да још већма ојача и консолидује Немачку, преко сваке мере ограничава тешким жртвама стечена права личне слободе и уставности и да у Немачкој заводи реакцију, која земљу натраг баца у читав век.

Либерална стихија била је пре подељена на више огранака.

Сада пак, у очи нових избора за државни сабор, приближила су се један другом њена два главна огранка: напредњачка странка, којој на челу стоји Вирхоф, и странка сецесионистичка, којој су прваци чланови: Ласкер, Рихтер, Форкенбек и др. те је сада оправдана нада, да ће та странка тако ојачана на новоме сабору имати бар компактну мањину.

Уз Бизмарка стоји конзервативна и такозвана „национално-либерална“ странка, којој је вођа Бенигсен.

Са ове две странке кнез Бизмарк не може још никако рачунати, да ће имати већину на новоме сабору.

С тога немачки канцелар иде за тим, да себи осигура и такозвану средишну (странку центрума), у коју спадају немачки ултрамонтанци.

Ова је странка у последње време држала са кнезом Бизмарком те је млого допринела његовим победама на последњем немачком државноме сабору.

Она ће и у напредак потпомагати Бизмарка, али под условом, да немачка влада преиначи садашње „мајске законе“ и да католичкој цркви поврати пређашња права и слободу.

С тога и видимо, да немачки канцелар већ од дужег времена преговара са римском куријом, којој је склоњен учинити и веће уступке, те зато и његови противници тај његов поступак називају „ход у Каносу“, хотећи тиме да докажу, да моћни немачки канцелар уступа у досадашњој борби против римокатоличке јерархије и да је побеђен.

Кнез Бизмарк пак не обзире се баш млого на те прекоре својих противника; он тера „реалну политику“, а за то му је за извршење његових циљи добро дошла и помоћ немачких ултрамонтанаца.

Али немачки канцелар не одбија од себе ни саму странку социјалистичку, те да би и ову за себе задобио, дао је неким својим народно-привредним предлозима социјалистичку боју.

Кнез Бизмарк се нада, да ће социјалисте добити на своју страну предлозима, који смерају на државно осигурање раденика, који онесреће или старошћу изнемогну.

Али је питање, да ли ће социјалисте хтети потпомагати ону владу, која је издала против њих тако строге мере, које немилосрдно и данас употребљује.

Социјалисте су уз то противни и садашњој царинској системи, којој је последица, да је у земљи знатно поскупио хлеб, а то највећма осећа млогобројна класа фабричких раденика.

Кнезу Бизмарку је највише до тога стало, да се у новом државном сабору усвоји његов предлог о монополу на дуван, чиме би државна благајница сваке године добивала млого милиона.

Што год Бизмарк ради, све то чини у хатар држави, у тежњи, да ју још већма утврди и консолидује, на име да немачко царство и финансијално учини независним од појединих немачких држава а тиме да учини, да Немачка и у напредак може држати велику војску и да још већма развије своју војену снагу.

Бизмарк добро зна, да се држава мора одржати оним истим средствима, којима је и велика постала.

Утврђење и консолидовање немачког царства јесте главна циљ и унутрашња политика великога немачкога канцелара.

Све се мора безусловно потчинити тој високој циљи.

Посматрајући кнеза Бизмарка са тога гледишта, не може нам изгледати чудновато, што он тако често долази у опреку са странкама, парламентом и са самим појединим члановима владиним.

Либерална стихија немачкога народа неће и на даље да се покорава безобзирним захтевима немачкога канцелара.

И либерална странка тежи за тиме, да се утврди јединство и моћ немачкога царства.

Али се она одлучно противи реакционарним средствима, која ограничавају личну слободу и уставна права. Она је уверена, да се држава не може друкчије утврдити и унапредити, него само у духу напредних начела садашњег века, која на свима пољима дају слободно кретање.

Нема сумње, да ће либерална начела то пре то после и у Немачкој одржати коначну победу. —*а.*

Политички преглед.

Онома дне, у среду, почела је на **угарском сабору** адреска дебата. По што је извештач саборског одбора за адресу, Јокаји, поднео одборски нацрт адресе, поднесу и друге странке своје засебне адресе: Хелфи од стране крајње левице, Апоњи од умерене опозиције и др. Милетић у име српске народне странке, чију смо адресу у прошломе броју донели. Мисли се, да ће адреска дебата трајати својих десет дана. После тога биће избор делегација, а јамачно 13. о. м. поднеће министар финансија, Сапари, прорачун за 1882. год.

Из Беча стиже из ненада вест, да је Аустро-угарски министар спољашњих послова, бар. **Хајмерле**, 28. о. м. умрьо. Он је истина већ од неко доба поболевало, али катастрофи се није нико надао, јер још у очи смрти обављао редовно своје послове. Умрьо је од срчаног удара, по што је у право две године и један дан управљао Аустро-угарским спољашњим пословима. Није истина ни по пореклу, ни по сродству, а ни по богатству дошао до места, на коме га је смрт снашла, него веле, да су га само његове способности и врлине попеле на ту висну, — али све време његовог министровања не може покасти ни једног чина, који би одавао велик државнички рад и велику подобност, мањ ако би се успостава Аустро-Угарско-немачког савеза могла убројати у ред тих чинова и самом њему приписати. Па познато је, на каким ногама и тај савез стоји после гданског састанка. Хајмерле је могао бити добар чиновник, али велик државник није био. Питање је, ко ће га одменити. Ма да има већ више комбинација, — тако помињу Андрашија и Славија за наследнике му, — и пак је прерано говорити, ко ће бити заједнички министар спољашњих послова. Привремено ће управљати спољашњим пословима Калаји, који је по чину најстарији начеоник одсека у министарству спољашњих послова.

У ствари уважања **домобранства у Боци Которској** имају „Б. Оп. Нов.“ извештај с Цетиња, који у главном гласи: По што су Кривошијани и становници из Побора, Брајића и Мајина, који потподају под војничку службу, ускочили у црногорске нахије граховску, његушку и црмничку, то је министарство спољашњих наложило овдашњему министру-резиденту, пуковнику Темелу, нека црногорској влади замери, што није границу затворила. Пук. Темел имао је потоњих дана више пута договора са председником сената, војводом Божом Петровићем, који заступа кнеза, јер се кнез у Никшићу бави. Божа Петровић јавио је кнезу телеграфски за разговор с Темелом, те овоме после тога саопштио, како је црногорска влада упутила граховског, његушког и црмничког капетана, нека гледе да пријатељским начином наговоре бокељске ускоке, нека се дома врате и подвргну домобранском новачењу. На жалост, додаде војвода, црногорска влада не може употребити силу противу својих поданика, јер су многи од њих рођаци Бокељима, а већ ни за то не, што би се Црногорци сили силом опрели. Осим тога, међу Црном Гором и Аустро-Угарском нема уговора о издавању војничких бегунаца, а Црна Гора не би на такав уговор ни пристала. Божа Петровић рече даље, да Црна Гора никако не може своју границу затворити, јер би морала сву војничку силу своју покренути, и онда би тек затвор вредио што. Осим тога, што то Црногорцима не би било по вољи, та би мера скупо стала црногорске финансије. Тако цетињски извештај бечког листа. На оно, што се у истом извештају додаје, да је на име Кривошијанима стигла велика помоћ од ускока из Старе Србије, Босне и Херцеговине, да је војвода Пека Павловић са 1000 момака стигао из Старе Србије преко Грахова у Кривошије, — на то имамо приметити, да је то, бар што се тиче Пеке Павловића, по нашем београдском допису, штампаном у прошлом броју нашег листа, — неможно.

У Галцу се 5. октобра састаје **подунавска комисија**, да већа о правилу за комисију подунавских држава. Као што је познато, подунавска комисија није могла прошле године да се међусобно погоди о тој ствари, јер су се мишљења заинтересованих кабинета разилазила у питању о надлежности јевропске подунавске комисије и комисије подунавских држава и у питању о начину решавања ове последње. У Букурешту мисле, као што један лондонски лист отуда дознаје, да ће, што се тиче јевропске подунавске комисије, доћи до споразума на темељу француског предлога, који на то излази, да се један члан јевропске комисије пусти у комисију подунавских држава, кад ова буде решавала, је ли питање, што пред њом стоји, управне (административне) природе или је начеоно питање.

Међународна реакција још једнако помаља главу у облику предлога о **ограничењу азилског права**. По вестима немачких новина, силе се још једнако договарају, како да измене уговоре о издавању политичких ускока. Хоће да поставе међународну комисију, која би поднела извештај о садашњим фактичким приликама и мишљење, у колико би се могле предузети нужне мере, којима мисле уплив интернацијонале сломити. Уверавају, да су три царевине у том погледу сложне, само још остаје, да се види, хоће ли се њиховом кораку и друге државе придружити и како се мисле у опште у тој ствари владати. На жалост и срамоту хваљеној слободи у Аустро-Угарској, двојна монархија прегла је озбиљно, да се придружи међународној реакцији. У заједничкоме министарству спољашњих послова договарају се повереници обостраних министарстава правосуђа, како да се прошири дужност издавања, особито, ако се ствар тиче спремања политичког убиства.

У Цариграду се сад на томе ради, да се одреди, колико **Бугарска Порти данка** да плаћа. Познато је, да Русија иште, да се њојзи тај данак уступи у име штете, коју јој Турска од последњег рата има да накнади. Порта удешава ту ствар с повереници, који у овај мах у Цариграду уређују турски државни дуг. Руски заступник пак Новиков, не долази на те договоре, јер му је наложено, да о финансијским ства-

рима води преговоре само и непосредно с Портом, без туђег посредовања. То је Новиков дао на знање турскоме министру-председнику. Је ли Порта на то закључила што, то се не јавља. Међу тим, што се тиче бугарског данка, у министарству спољашњих послова у Сретцу саставили су писмено, у ком доказују, да Бугарска не може више турског државног дуга на се примити, него осам милијуна турских лира.

Прошлог петка држао је **Гледстон у Лидсу беседу** пред својим бирачима, но није се дотицао спољашње политике, као што се у опште очекивало, него је говорио само о ирским приликама. Рече, да је Ирска за потоњих четрдесет година знатно на пред одмакла, те строго осуди Парнела, рекавши, да он придикује систем пљачкања, а то је са свим противно радољубљу Ирца О' Конела. Девиза овог последњег јест пријатељство с Инглеском, а Парнел не поштује ни својину, ни човечји живот, те све и сва чини, не би ли Ирцима стао на пут, да не уживају благодети аграрног закона, јер умирење Ирске противно је његовим интересима. Говорник веома зажали, што се Ирска не креће те не приређује зборове и не даје изјаве закону и поретку у прилог. Гледстон рече, да је куцнуо час последњем спору међу законом и незаконитошћу, те рачуна, да ће сви редови становништва владу потпомагати. Гледстон је то говорио на банкету, на ком је било 1400 људи. После банкета приређена му је бакљада.

Од како је Порта послала у Кахиру нарочито посланство у лицу мушира Али-Низами-паше и државног саветника Али-Фуад-паше, **мисирске прилике** између се у праве неприлике међународног значаја. По „Дељи-Телеграфу", Инглеска је запитала Француску, је ли вољна, да се с њом лати пута и начина, како би успешно заштитиле инглеске и француске поданике у Мисиру, па по што је ова последња одговорила, да јест, то ће ово дана једна инглеска и једна француска оклопница отићи право под Александрију. Како из Цариграда јављају, тамошњи руски посланик, Новиков, имао је с Асим-пашом озбиљна разговора о мисирским стварима, те му саопштио, да руској влади није по вољи, што је Порта више поменуто посланство послала. Што се тиче посланства Али-Низами паше и Али-Фуад-паше, оно се истина у дотичном ферману султанском вели, да су они намењени, да буду кедиву на руци, да сачува мир и одржи редовно стање у Мисиру, али осим тог имају портини повереници и друга упутства. Тако по „Пол. Кор." дужни су они, да чувају турско врховно господство у Мисиру и да парализују јевропски уплив, а осим тог имају задаћу, да стану на пут, да се не сазове скупштина мисирских великаша, или бар да се одложи сазив. Кедив мисли, да би у тој скупштини имао ослонца противу немирнога живља мисирског, а Порта ето хоће томе да стане на пут, јер се боји, да би се после тог и у Цариграду морао парламенат састати. Осим свега тог посланство има тајни налог, да склопи лигу, која би с меродавним цариградским круговима у тесној свези стојала.

Шпањолски и португалски краљ састали су се 26. о. м. на граници шпањолско-португалској, те отуд за једно отишли у шпањолску варош Кацерес. Кад се дознало, да ће бити састанка, покренула је и шпањолска и португалска преса на ново мисао о иберској унији, тј. о унији двеју монархија на Иберском, Пиринејском полуотоку. Савез тај замишљаху у облику државноправног одношаја, какав постоји или међу Шведском и Норвешком или међу Аустријом и Угарском. Колико је та мисао успела, види се по томе, што португалска влада свог досадашњег заступника на мадридском двору, Касала Рибејра, хоће да замени Андрадом Корвом, који истина важи за врло вештог дипломата, али који је тако исто познат противник шпањолско-португалске уније. И збиља, вести о састанку ни чим не потврђују, да се у Кацересу ради о унији, него изреком веле, да ће бити говора о политичко-привредним уговорима, којима би међусобне материјалне интересе унапредили, на име о царинским уговорима или о узајамним уступцима у царинским стварима. Још додају, да се и о томе ради, како да Шпањолска и Португалска у међународним стварима корак у корак иду.

Са загребачког сабора.

У Загребу 27. септембра.

Јучерашња седница била је најбурнија овог саборског заседања. При дебати о одобрењу индемнитета говрио је старац Анта Старчевић против основи, тврдећи: да је вотирање будета и индемнитета у загребачком сабору безсмислица, јер је сав хрватски новац у џепу мађарском — за тим је прочитао један ставак из „Народни Новина" у ком се за доказ, да су чиновници дужни за владиног кандидати гласати, наводи: како би било „Позору", кад би његови службеници, које он плаћа, против његових интереса радили. Из тога мисли Старчевић да је дознао, да чиновнике не плаћа држава, већ влада, те да су чиновници дегредовани на просте службенике владине. — Тај поступак мора он својим правим именом жигосати, те га назвати безсрамним (infamię). На овај израз дигне се у сабору граја и говорнику се одузме реч.

После овог говора одговорио је барон Живковић на интерпелацију Фолнеговића о владиним изгредима при изборима у Загорју. Он је читао званични извештај у ком се странка права окривљује, да је она изгреде починила, те да је за то свештеник Сорг у притвор узет и војничка помоћ морала се поискати.

Заступник Фолнеговић у добро смишљеном говору у највећој жестини побијао је тврдње Живковића. — Та ви сте наша противна странка, рече говорник узвишеним гласом, влада је своје чиновнике на просте кортеше дегредовала. Ваши извештаји престају бити званични, ви не можете сами себи против нама сведочити. Особито је напао на владу због затвора свештеника Сорга пребацујући, да је тај свештеник, старац од 60 година, из купатила одмах у затвор одведен, без да су му погодности, које закон највећем злочинцу даје, биле допуштене.

Барон Живковић, одговарајући Фолнеговићу, порицао је право интерпеланту, да он кривњу Сорговоу може у сабору претресати тим мање, што је његова ствар пред редовним судом, чијој изреци и влада и интерпелант покорити се морају.

Што се пак особе свештеника Сорга тиче, то мисли Живковић, да кад о том свештенику званични извештај гласи, да њему ништа свето није, да га је тешко бранити.

Још Живковић није последње речи ни изустио, а свештеник Матосовић подигне ларму — да је то увреда католичке цркве, кад се каже да католички свештеник нема ништа светог.

Др. Давид Старчевић виче из гласа: Ми смо католици, др. Вучетићу, црквеним одличијем одликовани. Каноничe — чујеш ли како се католичка црква напада; зашто је не браниш? Сви старчевићијанци и неодвисњаци устали са седишта и вичу: „Ово је католичка земља, реч натраг."

Бадава је председник звонио, граја и ларма трајаше више минута — тим више, што је цела владина странка мирно седила, ћутала и гледала, како се ларма и углед сабора омаловажава. — На последку морао је председник седницу дигнути, јер ни он није могао од дреке и вике до гласа доћи.

Шта ћете да рекнете на овај призор. Ово је очито изазивање без икаквог повода — и наперено против особе Живковића. Њега би тако радо са говорнице сви скинули, јер држе, да нико други не би могао са таком снагом говорничком бранити владу, као што је брани Живковић. Нама се чини, да је овај призор уједно врло поучан за изреку Живковића, како пуних седам година није никад споменуо да је Србин, а исто тако могао би се овог призора и Васа Ђурђевић сетити да оцени своју политику, која је у том састојала се, да је он опет седам година нападаје на Српство у својим грудима сахрањиво. На послетку могао би и Тоша Недељковић увидити, колико би морало пространо његово срце бити, да би могао оваке Хрвате у њега сместити.

У данашњој последњој седници још је захтевао свештеник Матосовић да се јучерашњи записник неоверови, јер је председник требао Живковићу за јучерашње речи дати укор. — Барон Живковић у данашњој седници одбио је одлучно подметање, да је јуче словом или делом увредио веру католичку. Уједно је опазио, да ако оваки призори не престану, онда ће се морати побринути за средства, да се углед сабора у будуће сачува.

Друго заседање биће сигурно истом месеца фебруара и тада ће и Крајина бити на сабор позвана. Живковић је ту околност у сабору изрично и позитивно наговестио.

Сабор Троједне Краљевине.

(Седница од 24. септембра.)

(Свршетак.)

Заступник др. Димитријевић устаје, те даје изјаву у име самосталне српске странке. Изјаву ту донели смо опширно у прошломе броју у дописаном чланку са загребачког сабора.

Заступник Писачић жали, што питање о Реци није у адресама изразитије истакнуто, разлаже историју Реке, по којој је непобитно, да Река подпода Хрватској и завршује, да неће гласати ни за једну од предложених адреса.

Заступник др. Војновић. Када г. барон Живковић вели, да сабор не може расправљати питања, која нису споменута у превишњем одпису, тада му се чини, да он жели од сабора одклонити сваку иницијативу, те ју само придржати влади. Таки назор удаљује се од свих парламентарних обичаја. Прелази за тим на садржај превишњег одписа. У одпису потакнуто је питање о управним реформама, само није речено, у којем ће се правцу те реформе кретати. Јер је пак протупредлог мањине назначио и правац, којим би те реформе имале поћи, спочитује се мањини, да тиме изриче неповерење према влади.

Он пак мисли, да је управо дужност сабора назначити уставној влади правац реформама. Тврди, да иницијатива у управним реформама може потећи од оба законотворна фактора, од круне и законодавнога тела, а мањина је управо хтела, да се изађе из оне неизвесности, у којој рескрипт и адреса одборова стављају земљу гледе правца тих реформама. Прелази за тим на крајишко питање, те вели, да чин, изведен превишњим манифестом од 15. јула ов. год. неће ни прецењивати ни премало ценити. О том нема говора, да је учињен замашан корак, те би било неправедно занијекати Њ. Вел. захвалност за тај прев. чин. Но спојидба није тим обављена, те не ваља обмањивати опће мњење; из самих царских наредаба, проглашених уз прев. манифест, види се, да ће коначној спојидби хоће још времена. Како стојимо у питању заједничкога са Крајином буџета. Буџет заступа сву самоуправу и даје нам подлогу, на којој радимо у оквиру наше автономије. Када ћемо имати са Крајином заједнички буџет? Наредба царска каже, да га нећемо имати до нове финансијалне нагодбе, до г. 1888. Стопрам онда биће дакле Крајина спојена, те у финансијалном обзиру изједначена с матером земљом, када се крајишки прорачун буде расправљао у овој саборници. Захвалимо се дакле на великодушном чину, но и рецимо чисту истину. Ово је разлика међу вашом и нашом адресом, а ова разлика прати ће нас до свршетка адреса.

Говори за тим о Далмацији, те пита, за што адреса већине прелази то питање муком; чему тај мук? Ваљда да нас не чују до Пеште. Рекло се је надаље, да није згодно заподенути питање гледе Реке. Но пита, ко га је потакнуо? Ко је то учинио горућим, ко је створио закључак, ми или у Будимпешти, ко је тражио, да се Река утелови Угарској? Читава агитација потицала је од угарске стране. Или је можда наш бан подписан на престолном говору, којим се то питање подноша на расправу угарском сабору? То питање све се више развија, све више прети земљи, па ето, где Угарска диже толи гласно глас за Реку, долази већина и тражи, да се Река нити једним словом не спомене у адреси. Добро је, како је рекао оделни предстојник барон Живковић, да останемо у дефензиви, но брани ли се право тиме, ако се мимоилази и само име тога права? Говорник је међу тим осведочен, да нити бан хрватски нити ни један члан ове куће неће се никада приволети, да Река не буде хрватска, но жели ипак, да се то отворено каже, да од последње опћине до сабора читава земља дигне свој глас за Реку.

Прелази затим на питање о управним реформама те жели, да неби биле такове, којим би се рушио постојећи организам разставе судства од управе. Познато је, да се већ и у полуслужбени кругови разправљало о тој расправи, да се о њој говорило, када је садањи бан засео на част банску, те је опозиција мислила, да мора то у својој адреси споменути. Говори за тим о преустројству сабора, те вели заступнику г. дру Шраму, да се у адреси неизрађују основе закона, већ се само истичу начела. Тако је и адреса мањине истакнула само начела о том преустројству, желећи да се сабор преустроји према репрезентативном суставу.

Адреса мањине спомиње надаље и душевне потребе народа, јер је божанска реч, да човек не живи само о хлебу; са самим кукурузом није се још подигао ни један народ. Прелази за тим на тегобе, те вели, да се повест хрватских сабора од више векова састоји из самих тегоба, те управо непрестаном наглашивању тих тегоба имамо захвалити, да смо сачували што имамо, и добили нешто чега нисмо имали. Кад би који странац читао адресу већине рекао би: Сретне ли Хрватске, ништа је не боле, све је код ње у потпуном реду. Од потребе је, да се обратимо узвишеном чувару права, премилостивом нашем краљу, који је већ толико неправица изравнао међу народи и народи, а на колико му то допушта узвишени његов положај, такође и међу странкама и странкама.

Без коментара неће народ разумети адресе већине. Нас, господо, боле, што и вас, но има нешто, што само нас боле, а вас не боле. Адреса мањине вели, да нас боле уведење мађарског језика у заједнички уреди, што се по закону у заједничких грана управе не намештају синови ове земље, што је кренут г. Бартоловић, а место домаћега сина намештен странац. А како нас, господо, не би болео господарствени правац мађарске политике? Кад назадује наше господарство, кад је жељезнички сустав наперен против битним нашим интересима. Пошто смо код заједничке владе и на заједничком сабору кушали узалудно наћи лека тим ранама, преостаје нам да своје тегобе смерно изнесемо пред светлу круну, пак упозорити и заједничку владу, да овако нејде, а Угарска неће у Хрватској стећи наклоности ни код живаља, који су најсклонији Угарској, јер су у материјалним интересима све странке у Хрватској сложне.

Пошто је међу тим одмакло време, председник закључи седницу и објави, да ће се расправа о адреси наставити у 5 сахати после подне.

(Седница од 5 сахати после подне.)

Председник г. М. Хрват отвори седницу у 5 сах. Од стране кр. земаљ. владе присутни оделни предстојници гг. барон Јован Живковић и др. Маријан Деренчин, од вирилиста гг. владика Живковић, гроф Нугент, велики жупани: Погледић, Фодроци и Давидовац; међу заступници присуствује и преузв. г. Коломан пл. Бедековић.

Заступник г. др. Војновић, настављајући свој говор, пређе за тим говорити о ставци у адреси мањине, наглашује промену државноправнога одношаја. Нема, вели, људских закона, који су непроменљиви, закони мењају се развитком живота. Државни оквир, унутар којега се креће народ у једном столећу, не може остати за друго столеће; овом начелу промене поклонио се је и наш нагодбени закон, и то два пута год. 1873. и 1880., последњи пут по предлогу саме данашње владе и на одобрење бивше већине сабора. Ако се и нама не дозволи тражити законити промену државноправнога одношаја на боље, тад би се разумело, да је дозвољено само сужити нашу автономију, као што се учинило ове године променом једне темељне установе нагодбенога закона, а да није дозвољено разширити је.

Прелази за тим на незаконитости, које су се догађале при изборима за сабор. Вели, да се опозиција није жацала изнети на видело све, што се догађало при изборима, но пошто се о том није могло ући у расправу на законита врата, морала је опозиција ући кроз прозор. Мисли, да ако у икојем, то управо у изборним пословима није требало ништа сакривати плаштем љубави и заборавности; имају ли избори бити извор деморализације народа, тада је боље, да их немамо. У потанкости изборне борбе неће ући, но попрати ће само с неколико речи окружницу на судбено чиновништво. Признаје, да је окружница врло вешто и фино израђена, но неће ипак говорити о њезином садржају.

Нико неће опозицију сматрати ваљда тако наивном, те би она могла мислити, да закон о непомичности судаца може покрити одговорност о политичком деловању. У том деловању судски су чиновници као и сви други грађани под заштитом других закона, те је њихово политичко осведочење исто тако свето као свачије. Чиновник не може се разлучити од родољуба. И ја сам за то, да се чиновник неуплеће у агитације, јер би то била злопораба уредовне власти. У споменутој окружници стегнута је слобода судбеног чиновништва. Кључ тумачења оне окружнице била је обустава двају кр. чиновника, што су се код градских избора служили својом грађанском слободом. Сваки би чиновник, читајући ту окружницу, помислио: Ако су она двојица била обустављена са службе, где се тајно гласало; шта ће бити из мене, кад будем пошао гласати отворено. Сви чиновници схватили су окружницу на исти начин. Пре те окружнице, при градским изборима, мислили су да су слободни грађани, те су гласали по својој вољи, нетом се пак у свргнућу са службе двају чиновника дао практичан кључ, по којем се окружница морала тумачити, видели су, да нису слободни.

Говори за тим о слободи штампе, те вели: Од кад је почела изборна борба, почео је највећи притисак на штампу. Он није био за пријашње владе, као што није ни данас за објективан поступак. Све незаконитости и неподобштине при избори биле су сувишне, јер што се постигло; у место 16 неодвисне странке седи данас 14 чланова, место 6 од странке права има их данас 9, место 1 седе 2 независна Србина. Овај резултат нипошто неовлашћује г. дра Шрама на изјаву, да је адреса мањине вапај подељене странке. Говори за тим о положају владе према странкама, те вели, да има она измиривати, а не заоштравати опреке. Жели да хрватска влада дође до увиђења, да је ласније владати над странкама него са странком, да је ласније владати уставно него уз кршење закона.

Нека се влада навикне владати и уз различите странке, те окани криве мисли, да је сваки, који је у опозицији, непријатељ особама, које су на власти, нека се у том обзиру влада по узору угарске влада. Ово је становиште, са којега ће влада моћи најбоље деловати на умирење страсти, помирење може се у земљи најпре получити, ако се закон руководи јенднако према свакој странци. Има ли у земљи бунтовника, нека влада мачем правде поступа проти њима, има ли криваца, нека их зове на суд, те нека следи пример узвишенога владара, који настоји измирити размирице међу народом и народом, међу странкама и странкама.

Не знам, завршује говорник, да ли ће ми за које време и на даље бити дозвољено пребивати на овој земљи и говорити с ове столице, но последње моје речи нека буду управљене на владу и нека јој кажу, да се у Хрватској може ласније владати слободом но насиљем. (Живио на левици.)

Заступник др. Д. Старчевић вели, да нагодбени закон није за његову странку правно обвезан, пошто га је створила мањина хрватскога народа. Овај назор његове странке посве је оправдан и по оном начелу, које се исповеда у овој кући, да је на име већина сабора прави и чисти израз народне воље. Говори за тим о превишњем одпису, те вели, да не познаје краљевине Хрватске, Славоније и Далмације, јер да има само једна краљевина. Не разуме, како се може говорити, да ће се Крајина спојити са матером земљом, јер није никада чуо, да је ова мати родила граничарско дете. (Смеј у саборници.) Говори, да Хрват већ 300 година трпи само дерачину и гуљачину. Одбија од себе осваду, да је „странка права" бунтовничка, те мисли, да ће, према стању ствари у Европи, морати најпосле и сама већина попримити становиште странке права. Осврће се за тим на септембарски манифест, те прочитавши из њега некоје ставке, довикује народној страници, да је или тада тврдила неистину, или да ју тврди сада. Говорник чита за тим поједине пасусе из кр. одписа, које коментира.

Подпредседник М. Хрват, опоменувши говорника, вели му, да се пристојније изражује о превишњем одпису.

Заступник др. Д. Старчевић спомиње, да су некоји саветници световали цару Леополду I. нека допусти, да се бранденбуршки курфирст прогласи краљем. Принц Еуген да је на то написао, да би се ти царски министри имали обесити.

Подпредседник М. Хрват, одбијајући ову илузију говорникову, вели, да пошто га је два пута позвао на ред, мора кућу питати по пословнику, да ли му жели одузети реч. Међу тим даде председник испразнити десну галерију, и стави на кућу питање, да ли се има говорнику реч одузети. Кућа закључи већином гласова, да се говорнику одузме реч.

Председник на то закључи седницу и урече будућу за сутра у 10 сахати пре подне.

ДОПИСИ.

Земун, 25. септ. (Герман и зем. општина.) Признајемо да је ваљало до сад више писати у овом народњем листу нашем о истакнутој теми, те у јавности потражити лека, пошто смо убеђени да до овог стања ипак не би доћи могло, или боље рећи — доћи смело. Управо рећи, није скоро ни писано о томе, шта се све догађа овде у митрополији равнога Срема. Но ту има канда више узрока. Што се мене тиче, мене је руководила она освећена изрека: „Сваки народ (општина или друштво) има онаку владу (или управу), какву заслужује." И ја — нек ми се не замери — применио сам то и на Земун. Сад пак, пошто се све што је свесно и поштено из дремежа буди, те се даде на посао, да стресе са себе красту или маовину, која поче да бујн на телу општинском услед нерада — сад велим, узимам и ја перо поново.

Да се је писало, бар не би мрачњаци „sieben Mann hoch" могли обманути оног и оне, који се не би смели дати заводити. Јесте, ту лежи сва кривица. С тога се ево ја свечано обвезујем, те обећавам, да ћу од сад бодро павити сваки покрет на толи важном културном огранизму наше крвљу и знојем стечене самоуправе. Да пак збиља имам право, дакле да стоји горњи исказ мој, на име, да је чужно било јавно обавештавање о приликама у овој иначе одличној општини српској — ево факата, па нека она говоре.

Након оних 6 година ради и реда у општини овој, почев од оживотворења вис. рескрипта од 1868., када је ова срп. црк. општина брилирала у самоуправном животу — постане непажњом и нерадом Игњат П. Јовановић (Павлић) председником, човек који није био за тај посао ни бар мало. Једино његово самопрецењивање и самообмана наведе га, да за себе ради, како би по што по то постао председником, човек, који се ни потписати не уме без погрешке. Начинивши се демагогом, продре с већином присутних ратара и седне на председничку столицу. Услед тога интелигенција напусти терен свој, на коме остадоше једино таки људи, који не беху кадри да с бродом самоуправе рукују. А то се најеклатантније показало у томе, што никад не умедоше да закључе или прегледе рачуне големог капитала, с којим општина ова рукује. Настаде дар-мар, неред и нерад на свим линијама. С тога архид. адм. одбор (при покојном патријару) би принуђен да распусти ту скупштину и наименује привр. одбор да спроведе избор нове црк. шк. скупштине. Ова се по том и установи. Но речени Павлић са креатурама својим није мировао дотле, док напокон вис. саборски одбор не распусти и ову скупштину. С брда с дола стесани протест учини своје у пркос потврди арх. адм. одбора, који је ту скупштину потврдио био на основу извештаја изасланиковог. На поновљени дакле протест саб. одбору разреши се скупштина без истраге икакве. Доцкан беше оно „да смо знали то пре — друкчије би испало." Далеко је од нас да отимице теретимо кога, нити се тужимо на наш саб. одбор; јер збиља не знамо све оно, што га је онда при том руководило. Ми само бележимо овде историчка факта гледе нашег месног самоуправног живота. И ја и опет велим, кад би ова скупштина апеловала на наш највиши форум — сабор, да би овај јамачно упутио саб. одбор да поново узме у претрес то питање. Убеђени смо, да би скупштина са госп. И. В. Василијевићем на челу као потпредседником (пошто је међутим умрло председник др. М. Радојчић) морала, велим, репонована бити. Да — то би требало чинити, ако нам је стало до тога, ко има право а ко не. И кад је онда ћутала та скупштина одн. одбор јој е председником, из лојалности зар према нашем највишем призивном суду, те није за протестом „немирњака" и она своје извештаје одашиљала, држећи се зар у посве законитом и бевбедном праву свом — зашто је онда мучала јавна реч, која се је имала све дотле водити, док се не би ствар исцрпила, те би и саб. одбор извесно застао, те саслушао et alteram partem. Није дакле употребљена благодат, коју нам пружа јавна штампа. Последице пак тога видимо; но ми ћемо их овде и даље прибележити.

Пошто тако остасмо без законитог органа самоуправног, би и опет наименован привр. одбор од арх. адм. одбора, и то њих 12 чланова, који међусобно изаберу проту Ј. Вукадиновића за председника, у цели, да се спроведе избор нове црк. скупштине. Дође дан избора. „Немирњаци," или како се они сами називају „поштењаци," са Павлићем и Буковчанином на челу (о овоме другом није вредно ни цигле речи потрошити) а са главним кортешом за нужду — учитељем А. Лазићем — употребише све и сва, да си већину истему. При избору најнедостојније, управо брутално до крајности понашаху се учитељи реч. А. Лазић, М. Рајковић и М. Грујић. Цело свесно грађанство с презрењем их је гледало, а млоги им је у очи пришио бесрамност њиову. И шта урадише? Употребише терор, вику, дреку на председника, машајући се чак и реверенде му, да само изнуде одобрење да могу писати листине и у другој удаљеној соби (ускос јасном наређењу законском). Г. прота, човек посве мирољубив, да не би „поштењаци" и опет протест сковали, јер на то и иду, и да не би дошло до чупања — дозволи им, но нареди одборника К. Ђорђевића, да тамо оде и контролише. Горња тројица учитеља начине тамо праву фабрику испуњавања листина. Како је морао сваки поред тог локала проћи за у салу, где се избор вршио, то су они само пружали долазећима — разуме се таљигарима — листину с речима: „на, иди, подај." Да то пак без препоне врше, стану та три назови учитеља сад један, сад други да заједају реченог одборника речма: „Одборниче, донеси ми столицу, да седнем — какав си ти одборник, овамо носиш црн капут и т. д." Тим и таким простачким речма частили су они честита човека, у намери: или да му се досади, па да оде, или да за леђи лакше криумчаре. Али да — то су ти „поштењаци."

Избор се сврши, и рукујући одбор реши у потњој седници својој и непредузев скрутиниум, да је избор незаконито текао из више обзира, а то су осим реченог и тај, што су листине писали и неповвани и што су уручиване и такима, који права гласања немају и т. д.; те да се има други избор предузети. Сад настаде тек права трка „поштењака" sieben Mann hoch. Умеша се лично и Герман. Скупи некако адм. одбор, те прогласе неспособним рукујући одбор, који се маом састајао из првака земунске интелигенције. Сабор долази, па је ваљало и за свој рачун радити. Но одма при првом покушају наседне. На име, пише он нашем градоначеонику, да он наименује привр. црк. одбор (!). Но овај одбије понуду германову, опоменувши га учтиво, да то не би законито било, да би то дакле рушило српску автономију, кад би се градоначеоник ту мешао. Нашем градоначеонику служи то на част, и ми смо му за то захвални. Уједно, да би опет колико толико показао своју добру вољу, наш градоначеоник приватно препоручи Герману листу одборника, и то — како веле — цвет интелигенције наше. Но ту листу забаци Герман, знајући да ту нема меда за њ, да се од таковних не ће прибавити повереница, а још мање протурити њему повољан саб. посланик, а тек Земун за њ није мачији кашаљ, те би му то сила вредило. Шта ће, куда ће — већ повери злогласном поп-Николи, „пијонеру," да он саставн листу новог привр. одбора, искључив проту и пароха Д. Руварца из тог тела. Сад се пребацује проти, што бајаги није подробно известио арх. адм. одбор, те не би тако било. Дакле наши „поштењаци" умели су да обману и одбор и Германа преко свога злогласног поп-Николе. Сумњамо, да је само то. И збиља нечувено. Одбор црквени јавља, да ће морати, са незаконог избора и бездеља дотичних, други избор наредити а Герман поверава баш тој клики „немирњака" да они спроведу избор скупштине! Дакле тако ли ради онај човек, који хоће свештеницима (управо калуђерима) „златно старо доба?!" — По ком је то параграфу, кад се јасно наређује, да су свећеници прир. чланови? Па шта више, као да ни живи нису, њима ништ ни достављено није, већ просто „тајна наредба" германова, тако — вели поп-Нико. Неоптужени а пресуђени! Просто на поп-николине речи, да не може „комотно" радити — искључи Герман из црквеног одбора остала два пароха наша, који сваки засебну парох. цркву имају. Поп Никола проноси по Земуну, а особито при чаши вина „код кугле," да су таке германове наредбе, и да он има тајне налоге, које се немогу казати, а могу по истима обављати „све послове, што спадају чак на скупштину." И збиља они тако и раде, као што ћемо малочас видети. И то је Герман поверио оном поп-Николи, који овде сваком приликом подрива и омаловажава нашу самоуправу, човеку без угледа и образовања, коме у очи веле: да не вреди ни за штиклу протину или руварчеву, које он искључи с Германом из црк. одбора, и који једино своје „благоутробије" (како он сам вели) и кесу обожава. И ето такав човек има образа да седне за сто родољубивих људи у друштву. Кикинђани друкче раде. Они презиру свог поп-Николу, што се Станковићем зове.

Држимо, да ће владика Герман морати чути, како поп-Никола прави и њега и његову наредбу смешном. У биртију „код кугле," где је и дању и ноћу, разбацује ти се он са „тајним" наредбама германовим, са чиме ће он цео Земун убезекнути; како се Земун бадава коприца, све ће то Герман порушити чим дође из Будимпеште, и шта ти ту нема, тако да човек и неотице помишља: е да ли се ми не наодимо посред шпањске инквизиције? И опет ми се овде намеће оно питање: Па кад је ћутао одбор црквени с протом на челу, сматрајући зар, да се у бевбедном праву неокаљани наоде — зашто је онда ћутала јавна реч? Бар се данас не би могли изговарати, да нису околности позвали и т. д., те с тога поп-Николу нађоше, а овај таку дружину!

Но да пођемо даље. Дакле поп-Н. и листа му добише благослова германовог, те се скупи неки таковзвани одбор од 12 лица, и то 7 земљеделаца и 5 такође врло незнатних људи из грађанства, који не уживају поверења у њему, те и такви, који због својих кондуита не мога бити већником варошким, а сад поста на једаред чланом и црк. и школског одбора (!) Председник им је иначе поштен човек, само штета, што се даје извиграватн, примив ту почаст из руку злогласног поп-Николе. А што је најлепше, та поп-николина дружина стоји маом међусобно у крвном сродству, које се противи §. 36. П. Б. вис. рескипта, који гласи: „Отац и син, деда и унук, за тим браћа не могу у исто доба бити чланови одбора." Овај је пасус случајно у штампи испуштен у срп. преводу, али није у оригиналу немачком. Вршачка конзисторија је то циркулисала свима црк. опћинама својим, и уповорила их на то, дочим Герман даје благослова таким сродницима. Та зар му није одма морало пасти у очи три Јовановића, бар то да га је сетило. Излази и опет да је то збиља само поп-николина листа, за коју и не зна Герман.

Исти „славни" одбор — чујте — доби ови дана већ и морални шамар од архид. адм. одбора, пошто му поруши замашно дело његово, избор шк. одбора и „дичног" им шк. управитеља, који учини јавни саблазан, због чега највиши суд осуди га по заслуги. За њ рече једном приликом у седници сам поп Никола, да би требало да иде свакако из Земуна, јер је тиме постао немогућним. А сад попо? Али да, ви велите: покорити се само треба Герману, па да вас види бог. Исти је учитељ у том свом малеру трчао за Германом чак у Купиново, да му тамо наздрави при канон. вивитацији; те — веле — да га је зато обљубио, — но ми не верујемо, да је то узрок зашто толико држи код себе пресуду најв. суда, коју је шк. савет искао, да га дисципл. казни. Заиста — учитељ М. Рајковић не би му служио на част, с тога јавни морал и у грађанству и међу колегама му, иште праведне одмавде.

При избору шк. одбора „поштењаци" се позваше на §. 123. „Уредаба," а баш тај §. уништи њиов рад. Дивно разумевање закона! Но наравно, то би било и сувише од њих захтевати. Адм. одбор решио је: пошто вем. срп. црк. привр. наименовани одбор нема, нити може имати така упуства, да шк. одбор и управитеља бира, то има стара управа с управитељем до нове црк. скупштине остати у крепости, које ће она онда по закону имати да бира. Уједно да се пожури одбор, да одма спроведе избор нове скупштине.

Да завршим. Грађанство земунско наоди се услед таки поступака у веома узбуђеном стању. Оно је већ отправило свечани протест адм. одбору, потписан од преко 60 најодличнијих грађана, које се за два сата скупило а спрема се и други за саб. одбор са сила више потписа, јер сад има времена; а потписаће га сваки поштен и свестан грађанин.

За то усталаштво имамо да благодаримо неколицини честитих, меродавних грађана. Ми ћемо њнова дична имена, као и сваког другог заузимаоца у каснијем ком допису јавно изнети за узор. Међутим — фала им! —

Књижевност.

„Auf der Höhe" („На висини"). Међународни часопис од Л. Сахер-Мазоха. Свеска за октобар. Смер је тог новог часописа прикупити књижевнике из свију народа, па и из српског. Из Београда добија редовне дописе од г. Божидара Бодија. У проспекту је пријављена и једна приповетка Милована Ђ. Глишића. Ово је заиста леп начин, упознати српски књижевнички свет, и српску књижевност са страним светом, само би требало бити збиља „над партијама", као што и уредник сам мисли, а не и у такав часопис увлачити своје партајске заћевице, и на рачун друге странке уздизати своју сопствену, као што то опажамо у том београдском допису. Књижевност је неутрално, узвишено поље, а онај, који је употребљава за партајске цели, чини атентат на њу и није достојан члан те умне задруге. Ако немачку публику занима политичко стање Србије, то ће ићи мало на друго врело, а не у „Auf der Höhe", да чита хвалу садашње владе и садашњег стања, из које се не може ничем научити а бива просто — обмањена и преварена.

* * *

†

Др. ТОМА СТЕФАНОВИЋ.

Нестаде челик-Србина, старине лекара, узор-човека, оца, мужа, — умре др. Тома Стефановић дана 24. септ. о. г. у Тамишвару!

Беше то Србин, који за целога живота, до гроба свога никад, ни у најтежим политичним приликама српски образ свој окаљао није. Никад се није истакнуо на јавно поље рада, али га је околина, која га је познавала и сва општина, у којој је век провео, ценила као врла родољуба. Србин др. Стефановић био је један од првих жртава мађарске уставности. После повратка конштитуције први посао тамишварских помађарених Чивута био је тај, да збаце „раца", „панслависту", „русофила" Стефановића са физиката, ма да је сво поштено и интелигентно грађанство уз њега стојало. Он им је био највећа кост у грлу. Но ипак Стефановић малаксао није, него је и умро — као ревностан председник српске црквене општине у Тамишвару.

И у туђем јату знао је он српству васпитати сина Бранка. Никада никога није он одбио, ко би му понудио да купи српску књигу, ил да се претплати на српски лист. Позориште, Матица и све што је српско, нашло је у њему увек ревносна помагача.

Ко је и једаред само у Тамишвару био, а није видио и упознао старца са вазда смешећим се, доброћудним ликом, ведрим челом и бистрим поносним оком, како хити кроз тамишварске улице болесницима својим, да им даде лека и спаса, утехе и наде. Кроз пет деценија вршила је вредна и племенита старина та савесно и поштено тешки лекарски позив свој. „Неумитни врач", и богат и сиромах нашао је у њему једнака пријема.

„Стари" Стефановић није био лекар по занату, он је све до смрти своје брижљиво пратио развиће свију медицинских струка. Поред своја два сина, који су лекари, изучавао је он новију науку тако својски, као да ће сам имати скоро строге испите да полаже. Одиста, милина је било млађему лекару њиме водити стручне дискусије и слушати га, са каквим ватреним одушевљењем говори о Вирхофу, Билроту и другима, и како их зналачки сравњује са оном науком, „како је он у старо време учио". Најрадије се је бавио ботаником и грдна је штета, што није био и продуктиван, те се не могоше и шири кругови користити његовим огромним знањем.

Па крај свега тога био је он и према публици и према својим колегама толико скроман, као мало који лекар. Сваки слог говора његова почињао је обично са: „ја мислим", „ја држим", али то „ја" тако је слабо наглашавано, да онај, који га познавао није, ни из далека није могао помислити, колико разлога и убеђења лежи иза сваког његовог навода.

Па и као човек, отац и муж служио је др. Тома Стефановић свакоме, који га је познавао, за узор. Је ли му познао ко породицу а да није позавидио сретноме оцу пет ваљаних синова?

*

Писац ових редака видио је „старца" последњи пут баш кад се је пре неколико месеца вратио из Беча, куда је ишао био, да тражи бољи својој лека. И најкуражнији бечки хирурзи не могоше се одважити да му ампутирају ногу, него га послаше кући. То је била смртна пресуда. Ја покушах да га ублажим, — по он одмахну на мене руком и весело погледа децу своју, која се је око његове постеље искупила била. Мени у тај пар усахну реч на уснама, утрну срце — и ја тада тек позна сасвим старчеву велику душу.

Лако умире онај, који зна, да је у сваком погледу своју дужност испунио, па с тога: Вечна му успомена!

λ.

Нови Сад 1. окт. Г. Корнел Јовановић из Београда, који је својим приватним послом у среду у оближњу Каменицу дошао и данас у нашој вароши походио своју родбину, био је данас после подне призват у варошки мађистрат, где му је главом г. варошки жупан по вишем налогу саопштио, да се не сме у овој вароши, ни у опште на угарском (ужем) земљишту бавити, иначе ће под стражом бити опремљен. Г. Јовановић запитао је, сме ли се у Троједници бавити, на што му је г. жупан одговорио, да у том погледу нема никаква упутства, те по томе да се г. Јовановић може онде бавити. Још је г. Јовановић запитао, сме ли се на новосадској паробродској станици укрцати у лађу, кад се буде дома враћао, јер под Каменицом не пристаје сваки пароброд, а може бити, да ће се морати у Београд враћати баш у таки дан, кад пароброд не пристаје под Каменицом. Г. жупан одговорио му је, да сме, али да не сме у варош улазити, него право из Каменице на новосадску паробродску станицу. Да богме, да је г. Јовановић одмах отишао у Каменицу, не могавши ни једну оболелу рођаку своју овде видети. Дакле, г. Јовановић, српски грађанин, не сме се ни приватним послом у Угарској бавити! То ли су ти „пријатељски" одношаји са Србијом, не узимајући у обзир, да су у овом случају и међународне установе повређене. Радознали смо, хоће ли Пирочанац-мијатовићева влада ради случаја са г. Јовановићем какове кораке чинити.

НОВИЈЕ.

— Тајник у одсеку правосудском у Загребу, Кукулић, наименован је за врховног државног тужиоца у Троједној Краљевини.

— Како „Уг. Пошта" јавља, „ново угарско-румунско погранично питање" у у хуњадској жупанији настало је због моста, што треба да се сагради на сурдучком друму преко реке Жила. Изаслата је међународна комисија, да одреди границу, Комисија је 28. окт. држали прву седницу. За подлогу расправама служи неки документ од 1792. год., писан турским и немачким језиком.

— „Газ. Народова" јавља, да ће се још ове или идуће недеље састати Аустро-угарски и руски монарси у Крзесовицу у Галицији у замку гр. Артура Потоцког. Брже, боље спрема се двор за ту прилику.

— На Цетињу је постављен шеријат (суд) за верозаконске ствари црногрских мухамедоваца.

— „П. Л." брзојављају из Рима, да је талијанска влада дала војском посести монсенски железнички прокоп (тунел).

— Талијански краљ потврдио је предлог вођеног министра, да се оснују четир нова војена кора, те да се тим начином ефективно стање талијанске војске повиси од 300.000 на 410.000 људи. Са финансијских обзира пак основаће се у први мах само два нова кора, а друга два доцније и то мало по мало.

— Пошто се Гамбета с талијанским председником коморе, Фарином, у Холандској састао, отпутовао је незнано (инкогнито) у Дражђане, а отуд у прошлу суботу преко Франкфурта у Париз. Отуд вест, да ће се састати с Бисмарком, о чему у Паризу, као што отуд јављају, није ништа познато.

— Источно-румељанин Кесјаков, брат познатог ђенерала Кесјакова, позван је из Пловдива у Средац, где ће, као што се говори, добити важно место у бугарској управи.

— На петроградску пошту инглеског посланика постављен је Торнтон, који је 28. пр. мес. стигао на своје место.

— Места војничких аташеја код турских посаобина на страним дворовима, што су за време руско-турског рата укинути била, биће на ново попуњена.

— Како лондонски лист, „Морнинг Пост", јавља, француски министар спољашњих послова, Бартелеми Сентилер, позвао је инглеског министра спољашњих, Гренвиља, нек узме иницијативу, те да одмах учине заједничке кораке у Мисиру. Гренвиљ предложи, да пошљу Порти иден-

тичну ноту и у њој признаду Порти сузеренство у Мисиру, али изјаве, да не ће трпети, да се она меша у мисирску финансијску управу. Инглески француски заступници у Кахири упућени су, нек заложе свој уплив, да турски повереници отуд што пре отиду. — У Цариграду чекају посланика, који од мисирског кедива носи султану одговор на његово ручно писмо.

— Француска војска ушла је 28. октобра у варош Тунис, посела варош и два градића.

ТЕЛЕГРАМ „ЗАСТАВИ“.

(При закључку листа приспео).

Будим-Пешта, 1. октобра. Данас би српски дан у сабору, Полит држао дугу сјајну и громовиту беседу. Беседа саслушана општом пажњом, начини огроман утисак. Српска адреса штампана у свим листовима. Састанак конгреса за избор митрополита и разправа нашег 15. новембра.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Почетком овог месеца почела је нова претплата за оне поштоване претплатнике наше, којима је крајем месеца претплата истекла. Учтиво им ово за рана напомињемо, да изволе настојати, да понове претплату.

Лист се без готове претплате не ће моћи никоме слати, за то умољавамо поштоване претплатнике, да претплату за времена, и то најбоље путем поштанских упутница, послати изволе, како би се лист без прекидања отправљати могао. Нарудбине без новаца не ће се моћи уважити.

Претплата, огласи, као и наплате за то, нека се изволе упутити на администрацију „Заставе“, а само дописи и остало, што се односи на уређење листа, нека се изволи слати уредништву „Заставе“.

Умољавамо пријатеље листа, да не пожале труда, те да поштоване сународнике, који би листа држати могли, побуђују на претплату листа.

„Застава“ излази четир пута преко недеље.

Претплата остаје за Аустро-угарску монархију, српске државе и покрајине:

На целу годину 14 ф. — или 35 дин.
На по године 7 „ „ 17½ „
На четврт године 3 ф. 50 или 9 дин.
На месец дана 1 „ 20 „ 3 „

За остале земље и то: за Немачку годишње 18 ф., за Швајцарску, Романију, Русију, Италију и Бугарску 20 ф., а за Француску и Америку 24 ф., или сразмерно на четврт године.

У Новом Саду 1. (13.) октобра 1881.

Власништво и уредништво „Заставе.“

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

Сад баш изађе из штампе

ЛЕТОПИС МАТИЦЕ СРПСКЕ.

Уређује **А. Хаџић.**

Књига 127.

(Свеска трећа за годину 1881.)

У овој су књизи ови саставци: I. Право освајање (анексије) и плебисцит у данашњој међународној теорији и практици. Од проф. Г. Гершића. — II. Владика Арсеније Радивојевић и његово страдање. (Слика из новосадске прошлости.) Од Ђорђа Рајковића. — III. Манастир Грабовац. Од Владимира Красића. (Наставак.) — IV. Хафас. Спев Николе В. Ђорића. — V. Со као руда и њено културно-физиолошко значење. Од Моје Медића. — VI. Наша новија лирика. V. Од Стевана В. Поповића. — VII. Књижевност: Хемија са гледишта модерне теорије. I. Неорганска хемија. Израдио С. М. Лозанић. Критика М. Петровића. — VIII. Матица српска: Извод из записника књижевног одбора и одељења године 1878.

Ко од чланова матичиних жели, да му се свака свеска „Летописа“ одмах чим изађе поштом доставља, нека пошље 50 новч. благајници „Матице српске“ у Нови Сад у име поштарине за годину дана.

Претплатна је цена на годину за четири свеске „Летописа“ 2 фор. а. вр., а свака свеска стоји 70. новч.

ПРВИ КАЛЕНДАР ЗА 1882.

ЦАРИЋ

МАЛИ КАЛЕНДАР СА СЛИКАМА за 1882.

изишао је из штампе

и може се добити у потписаној штампарији поједини комад 20 новч. 100 комада 11 фор. за готов новац, као и у комисију са књижарским рабатом.

Штампарија А. Пајевића
у Новом Саду.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Почињући са 25-ом свеском НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ ново претплатно коло, ми ћемо проговорити неколико речи о овом нашем подузећу.

Кад смо пре годину дана приступили издавању НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ, ми смо имали пред очима подмирање једне осетне потребе. Код конкуренције, коју наша књижевност има да издржи са туђинским књижевним производима и која непрестано прети, да ће је својом масом угушити, мора наша књижевност глерати, не само да даје нашој публици производе, који ће, с једне стране, колико толико по унутарњој вредности прастајати за напреднијим литературама, него, с друге стране одговарати и потреби читалачке публике, која не могући никако извући се испод туђинског уплива иде за дневним струјама туђинског укуса и готова је пригрлити туђ књижевни производ, да би подмирила дневну потребу за лектуром. Ту је залуду свако апеловање на родољубље. Ако нам књижевна продукција није кадра подмирити потребу читалачке публике, ова ће отићи на туђи извор, да жеђ своју загаси. Отуда је јасна потреба, не само да су нарочито нови производи наше књижевности добри, него да се у нашу књижевност пресађују у добрим преводима и одлични производи страних литература, старији и новији. Но у тој борби са туђим упливом долази и тај моменат у обзир, да нам важа конкуренцију издржати и у погледу на трговачку цену штампаног књижевног првизвода, и баш тај део те борбе није понајмање мучан. Туђинске књижевности, које прете угушити нас својом поплавом, помоћу згодних околности успеле су благовремено освојити себи простора и преко природних граница свога народног језика, пак и међу нама. Стављене у стање, да своје производе печатају у много тисућа комада, њима је пружена и та могућност, да могу те производе давати врло маленом ценом. И ту је једна опасност, којој свакако ваља доскакати.

Ако она прва два момента иду више на рачун писаца српских, овај трећи моменат тиче се накладника. Но у томе и лежи велика тегоба, да давајући књиге маленом ценом, накладник сам себи одузима средства за саму конкуренцију са туђинштином.

Кад смо покренули НАРОДНУ БИБЛИОТЕКУ, ми смо хтели да одговоримо свима овим трима главним моментима. Давајући најбоље старије и новије наше књижевне производе, ми смо хтели показати нашој публици, како и народна наша књижевност имаде дела, са којима се можемо подичити. Доносећи преводе најодабранијих списа са страних језика, ми смо намеравали учинити их приступачнима Србину, а да се он не мора трудити око учења дотичног језика. А најпосле ставили смо и цену тако ниску, да нам се ни на који начин не може ни издалека приговорити, да са овим подузећем идемо на какву спекулацију. Ми ћемо заиста бити врло задовољни, ако „при крају краја“ не будемо имали осетне штете.

Ако погледамо на коло од прве 24 свеске НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ, ми са унутарњим задовољством можемо рећи, да смо реч одржали. Први писци наши и најодличнији писци страних књижевности већ су у том првом колу заступљени. Од Србаља донели смо дела Ј. С. Поповића, владике Петра другог, Доситија, Витковића. Од Словенаца заступљен је Ерјавец; од Руса Сологуб и Карамзин; од Чеха Колар; од Пољака Гошчињски, Лозињски и Пузинина. Из несловенских књижевности саопштили смо списе Немца Хајза, Енглеза Пуа и Шекспира, и Талијана Макијавела. Ако 24 свеске за једну „библиотеку“ и јесу врло мало, тек из њих може се већ судити на оно, што ће временом да буде наша НАРОДНА БИБЛИОТЕКА — ризница најодабранијих производа првих умова српских и словенских, најбољих списа осталих у томе тако богатих књижевности.

За друго коло наше НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ (свеска 25—48.) већ смо учинили распоред. У њима ће бити пре свега даља дела Доситија, Петра II. и Ј. С. Поповића, као и остатак српских списа Витковићевих; к томе ћемо почети са списима осталих знатнијих наших писаца. Од осталих словенских књижевности донећемо по једну приповетку одличне чешке списатељке Подлипске и Пољака Јежа, као и приповетке Руса Бумарина, Богучарова, Писарева и др. Из несловенских књижевности саопштићемо преводе дела Енглеза Шекспира, Вулвера и Дикенса, Мађара Сиглигетијс и Јокајије, Немаца Шилера и Гета, Француза Волтера, Лесажа и Додета.

Овај програм можда ће се у неколико и изменити, но само у корист саме БИБЛИОТЕКЕ.

Нека и ово увери нашу публику о озбиљности нашега овог предузећа, у коме смо вољни стално истрајати.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ће и на даље излазити редовно сваких **14 дана**. Претплата на 24 свеске (од 25 до 48.) износи **ф. 3·50 или 7 динара**.

Сваки, који се претплати, добиће сваку свеску чим изиђе наплаћено под крстоплетом, те ће тако преко читаве године имати најлепшу и најјефтинију забаву.

Умољавамо гг. свећенике, професоре, учитеље и сваког честитог Србина, да се прими скупљања претплате.

На 8 примерака иде 1 бесплатно.

Претплату примамо у свако доба, а може се и на 12, односно 6 свезака претплатити.

Новац заједно са списком претплатника нека се управи на потписану књижару; из Србије у наплаћеном писму, иначе са поштанским упутницама.

И до сад изишавше свеске 1—24 може сваки по тим истим условима набавити.

Поједина свеска стаје **15 н. или 35 пара**. Ко поједине свеске наручи, нека изволи уз новац **напред** и поштарину за 1 свеску 2 нов. (4 паре), а за више свезака 5 н. (10 пара) припослати. Поједине свеске **не могу** се због маленкости никоме с платом у наточ (per Nachnahme) послати.

ПАНЧЕВО, септембра 1881.

КЊИЖАРА БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА
БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА.

Изишла је из штампе свеска 22.

ЗАДВИГА.

ИСТОРИЈСКИ ДРАМАТ ИЗ XIV. СТОЛЕЋА.

написао

Г. К. Пузинина.

Превод с пољског.

Цена 35 пара.

Добија се у свима српским књижарама. — Претплата на 24 свеске 7 дин. а поједина 40 пара и онда шаљемо ми о нашем трошку сваку свеску уредно. Излази сваки 14 дана 1. св. — Новац молимо у напред у наплаћеном писму.

Књижара браће Јовановића у Панчеву.

✝

С ојађаним срцем јављамо свима сродницима, пријатељима и знанцима прежалосну вест, да нам се неваборављени супруг, отац, деда и свекар

Др. ТОМА СТЕФАНОВИЋ,

притежатељ златног крста за заслуге са крупом, физик пречасне српско православне конзисторије темишварске и пречасне конзисторије римокатоличке чанадске, преставник и бивши физик слоб. краљ. вароши темишварске председник српске православне општине темишварско-градске, члан духовног одсека епархијског, „Матице Српске“, „друштва за срп. народно позориште“ и т. д.

после дугог и тешког боловања у 72. години живота свога дана 25. септембра 1881. по подне у ½4 часа у вечност преселио.

Земни остатци никад непрежаљеног покојника биће дана 27. септембра т. год. по подне у ½4 часа у српско православну катедралну цркву темишварско-градску пренесени, и на српском градском гробљу у породичну костурницу на вечни покој положени.

У Темишвару 25. септембра 1881.

Роза Стефановић супруга, Др. Бранко Стефановић, Коста Стефановић, Ника Стефановић, др. Паја Стефановић, Стеван Стефановић синови. Минка Стефановић рођ. Милић, Марија Стефановић рођ. Модош снахе. Јелка Стефановић, Даница Стефановић, Зорка Стефановић, Миливој Стефановић, Вера Стефановић, Олга Стефановић унуци.

ТРГОВИНА И ПРОМЕТ.

У Сиску, 26. септембра. (Пословни весник Шипуша и друга.). Шеница тражена је од наши млинара из Краньске, те пошто смо имали из Потисја привоза боље каквоће, то су купци овај пут своју потребу деловно на нашој пијаци покрити могли.

Продато је: 2800 метар. центи потиске шенице по ф. 13·40 500 метар. цен. старе српске по ф. 10·25, 1000 метар. цен. старе хрватске по ф. 10, 800 мет. цен. нове хрватске по ф. 10·40.

Ражи је цена по ф. 8·50.

Кукуруза старог одноша се засада још мало и получује, фина банацка или сремска ф. 7.20/18., а здрава босанска ф. 7.—7·05. Привози кукуруза из Босне престају, пак како се чује да и тамо нови род неизпада особито добро, то се по већим привозима више и падати немамо.

Зоби нове босанске довађа се у размеру доста мало и получује лепа бела врста ф. 7·20—25 новч.

Пасуљ нови ф. 9·50—10.

Шљиве хрватске продају се по ф. 23.—23·50.

Курс бечке борзе 1. (13.) октобра.

5% металица	76.25
5% народног зајма	77.25
Аустријска златна рента	94.75
Угарска златна рента	118.75
Сребро	—.—
Ц. кр. дукати	5.62
Наполеондори	9.87
Немачке марке	57.75

ОГЛАСИ.

Ново отворена мануфактурна трговина
СТЕВАНА Д. ШИЋАРЕВИЋА
у Вел. Кикинди
потребује два практиканта. 2—3

Н. ДИПИЈЕВА ЧИСТИЛИЦА ЗРНА.
Нема више на житу главнице!

Како се приближује доба сејању, то сам слободан обратити пажњу на моју **чистилицу зрна**; она **поуздано и сигурно** дејствује противу **главнице на житу, јечму, кукурузу, зоби** итд. Њу је још 1878. год. кр. угарско министарство за пољоделство препоручило угарским земљеделцима. — Од ото доба одомаћио се мој препарат по свој Аустро-угарској монархији, те и ове године добих многа ласкава писма у признање од меродавних многогодишњих муштерија, особито из оних крајева, где је ове године било много главнице. — Моја се чистилица са свим просто употребљује; кад се узме, колика је хасна од ње, цена јој је умерена. Ради удобности својих п. н. муштерија имам у већини већих места Аустро-угарске монархије стоваришта, у којима се по исту цену, као код произвођача, пакет по 30 нов. (довољно за 200 литара семена) продаје. — На сваком пакету има упутство, како се чистилица употребљује.

НУМА ДИПИ,
Беч, VI., Windmühgasse бр. 35.

Главно стовариште код **Љубе Стефановића** у Новоме Саду код три главе шећера.

Властелинство грофа Петра Пејачевића.
Рума, 25. августа 1881.

Лањске године узели смо од Вас 100 пакета числилице зрна, и иста се код жита врло добро показла. Молим Вас дакле, да нам за овогодишњи усев од својих 3000 хектолитара жита пошљете нужну количину, дакле 1500 пакета, и то лађом, станица: Каменица.

С особитим поштовањем
Ото Силеш,
управитељ.

3—4

Мануфактурна трговина
ЈЕФТЕ ОСТОЈИЋА
у Руми
потребује једног доброг спомоћника. 1—3

Помодна трговина
ЈОСИФА ШТРАУБА
у Земуну
потребује једног шегрта, који су гимназију или реалку учили имају првенство. 1—3

СТОВАРИШТЕ КОНФЕКЦИЈЕ ЗА ГОСПОЂЕ
Х. ЛАЈТНЕРА ИЗ БЕЧА
приспеће 5. новембра овамо у гостиону **Schneider.** 1—3

БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА
У НОВОМЕ САДУ

ПОМОДНА, НИРНБЕРШКА, И БЕЛОГ ЕСПАПА

ГАЛАНТЕРИЈСКА, КРАТКЕ РОБЕ ТРГОВИНА

КОД „ЦРВЕНЕ РУЖЕ“ у СОПСТВЕНОЈ КУЋИ БР. 34.

Част нам је пошт. публици јавити, да смо нашу новоуређену горенаведене струке трговину за **сезону јесенску која долази фришком робом богато снабдели.**

Имајући пред очима силну туђинску конкуренцију, ми смо нашу робу набавили **не само** из бечких, **него и из иноземских фабрика** а пошто смо велике количине куповали то смо омогућени да можемо свету на руци бити **робом добром, послугом солидном а ценом умереном сразмерно најјефтинијом.**

Те тако препоручујемо у великом избору мушки и женски веш: мушке кошуље беле шифонске, чиста прса и везена, румбургерске кошуље са лепим прекрасним везом нарочито за дарове, — кошуље мушке фарбане и оксфордске разне каквоће; — гаћа памучних и кончаних; — женских кошуља од шифона и кончаног платна лепо везених; — спаваћих рекли; — белих сукања од шифона, и фарбаних од штофа и чоје; кецеља белих и фарбаних, и најновије моде тако званих бугарских; марама џепних белих румбургерских порубљених и непорубљених, фарбаних памучних и кончаних; — чарапа за мушке, женске и за децу лепих белих, и зимских фарбаних разне каквоће у великом избору.

Препоручујемо особито добра чиста и права платна румбургера, холандера и креаса и врло добра квалитета платна шифона; — **мола**; — **креплиса**; — **батиста**; — **и паргара**. — ЈОРГАНА од пика пархета и постављених кашмирских и сатенских; — МОДРАЦА; — **пешкира**; исто тако потпун кројачки прибор, и то: мусулина, органтина, ширтинга, сатена, рипса, атлаза за ауфпуц и сваке боје, — бела атлаза за венчање и балске хаљине ширина 62 с|м ценом по метру фор. 1.70 н. (од којега на захтевање шиљемо мустре) ВЕНЧАНИХ ВЕЛОВА и ВЕНАЦА; — **мидера** белих и фарбаних сваке цене; — ПАНТЉИКА од свиле и рипса, атлаза, **сомота** сваке боје и ширине; — ДУГМАДИ модни сваке боје и величине; — **вула, конаца и хараза**, за штрикање, у свакој боји. — Исто тако ЧИПАКА белих за прање, беле и сваке друге боје за ауфпуц. — ЦВЕТОВА и ПЕРАЈА за шешире; — ЦВЕТОВА за накит главе и хаљине у великом избору.

Препоручујемо наше обилато стовариште разног француског сапуна и миомириса (парфима) и финог мирисавог и нешкодљивог прашка за зубе. — Исто тако **кишобрана** свилених и вунених; — **ножева и виљушака, кашика, служаоника, — кавеза, — кофера, — штапова, албума, — перореза**; — четака за хаљине и косу, чешљева за чешљање и косу; — разног накита за главу и осталог сваковрсног накита и уреса.

Препоручујући ове и све друге поједине ствари, које спадају у врсту трговине ове, част нам је још овим и то на знање дати, да ћемо на захтевање сваке мустре: од атлаза, платна румбургера, платна шифона, чипака и пантљика и т. д. бесплатно слати, а наручбине и поруке са стране ма одкуд (нарочито за мушки и женски веш), како нам ко поручи наплатом у наточ (per Nachnahme) тачно савесно и солидно свагда брзо извршавати.

1—6

Одговорни уредник др. Светозар Милетић

Српска штампарија дра Светозара Милетића.